

LA RESILIÈNCIA URBANA EN L'ERA DE LA INSEGURETAT

RICARDO MARTINEZ

Investigador sènior, Programa Ciutats Globals, CIDOB

La recurrència de la idea de l'«era de la incertesa» en àmbits diversos de les nostres vides ens recorda que, en el solapament de crisis que sembla ser la tònica dels nostres temps, les seguretats que es donaven per adquirides en amplis sectors de les economies més avançades s'esquerden progressivament, abocant-nos a un futur que, en aparença, és marcadament més incert que el nostre present. En tractar-se d'una mirada cap a una realitat profundament complexa, dues perspectives convergents poden ajudar-nos a delimitar-ne la comprensió; tot indica que es tracta de dues forces estructurals que han modelat el nostre món en els últims cent anys.

D'una banda, vivim en un món globalitzat, malgrat les agendes polítiques que s'hi oposen i les diferents velocitats que el configuren. Entre molts d'altres exemples, l'impacte de dinàmiques transnacionals, com el canvi climàtic i les migracions, ens recorda en el nostre dia a dia com l'escala global també té una dimensió local intrínseca. D'altra banda, si el 1950 la població urbana representava el 30% de la població mundial, el 2050 arribarà al 68%. El nostre món globalitzat és cada vegada més urbà.

Des de moltes instàncies s'assenyala el caire eminentment urbà de l'era de la inseguretat. Per exemple, les ciutats són els principals pols d'atracció per a migrants i refugiats. Les àrees urbanes, principals productores de gasos amb efecte d'hivernacle del món, són també les que més han de desenvolupar la seva capacitat d'adaptació per protegir les seves poblacions, infraestructures i ecosistemes dels efectes del canvi climàtic. D'altra banda, fa tan sols uns anys la densitat poblacional de les ciutats va ser assenyalada com

el factor crític central en la propagació de la COVID-19. Finalment, i sense cap mena de dubte, la densitat en vides humanes, béns i infraestructures és el que converteix les urbs en el principal punt de mira de les guerres que assolen el món.

La rellevància creixent de les inseguretats en un món globalitzat fa que la noció de la resiliència urbana assumeixi cada vegada més protagonisme. Objecte de múltiples definicions, de forma succinta s'entén per resiliència urbana la capacitat d'una ciutat en el seu conjunt d'anticipar els impactes, absorbir-los i recuperar-se. La tendència a patir de manera progressiva els efectes de l'escalfament global fa que l'accepció més comuna de resiliència urbana posi èmfasi en l'adaptació als impactes creixents del canvi climàtic.

És en la comprensió de les dinàmiques del nostre món urbà globalitzat que podem apreciar les oportunitats, però sobretot les dificultats que comporta la idea de la resiliència. L'actual segona onada d'urbanització és principalment un fenomen del Sud Global. S'estima que entre 2018 i 2050 la població urbana mundial s'incrementarà en 2.500 milions d'habitants i que el 90% d'aquest increment tindrà lloc a les ciutats localitzades a l'Àfrica i Àsia. De la reducció de les desigualtats i la prestació universal de serveis bàsics a la construcció d'economies baixes en carboni, les dinàmiques d'aglomeració subjacents als processos d'urbanització poden augmentar significativament la contribució de les ciutats del Sud Global al desenvolupament sostenible. Un desenvolupament, és clar, que ha de ser resilient al clima. Tal com descriu el Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic (IPCC, per la seva sigla en anglès) al

seu Sisè Informe d'Avaluació (*Canvi Climàtic 2022: Impactes, adaptació i vulnerabilitat*), el desenvolupament resilient al clima busca conjugar les mesures urgents de mitigació i adaptació al canvi climàtic amb les necessitats de desenvolupament sostenible.

Tanmateix, la materialització de la resiliència climàtica urbana està lluny de ser una realitat. Els obstacles que troba són indicadors de les múltiples inseguretats dels nostres temps. Aquestes inseguretats emanen de la distància entre el repte a què ens enfrontem i la correlació de forces actual.

Per exemple, si dels impactes del canvi climàtic ens fixem en la pujada del nivell del mar, 896 milions de persones –és a dir, gairebé l'11% de la població mundial–, viu en zones costaneres baixes exposades a múltiples riscos. És molt probable que, si no s'adopten mesures d'adaptació, els riscos per al sòl i la població a les ciutats costaneres derivats de les inundacions pluvials i costaneres augmentin considerablement el 2100. La responsabilitat de protegir les seves comunitats i els seus béns és un imperatiu inabastable per a moltes ciutats del Sud Global. Els seus minvats pressupostos s'enfronten a la tasca impossible d'invertir recursos ingents per adaptar-se als impactes creixents del canvi climàtic i solucionar, simultàniament, el dèficit d'infraestructures i serveis present i futur.

La mirada a la resiliència climàtica urbana del Sud Global posa més al descobert les inseguretats de la nostra època quan analitzem la realitat dels assentaments informals. En estar fora de la regulació en matèria de tinença de terres, ús del sòl i edificació, els assentaments informals són habitualment considerats il·legals pels governs. Això dificulta significativament la disponibilitat de

voluntat política, finançament, mecanismes institucionals i dades per fer front als greus dèficits en infraestructures i serveis clau per a la resiliència, com per exemple, drenatges pluvials, sanejament i assistència sanitària. És en els assentaments informals on s'escenifica la més gran concentració de riscos i vulnerabilitats. D'una banda, per esquivar la possibilitat de desallotjament, aquests assentaments acostumen a establir-se en terrenys poc atractius per a inversors immobiliaris, és a dir amb risc d'inundació o d'en-

sorrablement. D'altra banda, des de la construcció d'habitatges de baixa qualitat fins a la debilitat de les xarxes de seguretat social, aquests riscos s'amplifiquen per la vulnerabilitat que produeix la marginalització socioeconòmica dels habitants d'aquests assentaments. El context d'inseguretats, que deriva de la intersecció de riscos i vulnerabilitats, està destinat a augmentar per la intensificació dels impactes del canvi climàtic, així com per l'increment futur de la població en els assentaments informals del Sud Global. Es calcula que més de 1.000 milions de persones viuen avui en assentaments informals, i que a l'Àfrica Subsahariana, més de la meitat de la

seva població urbana s'allotja en aquest tipus d'assentaments.

Davant del repte a què ens enfrontem hi ha moltes transformacions necessàries per materialitzar la resiliència climàtica urbana. I d'aquestes transformacions, la més destacada en termes de distància entre les necessitats i la realitat és, sens dubte, el finançament. En un context en què cada increment de la temperatura mitjana –i sobretot quan és per sobre dels 1,5 °C d'escalfament global– limita les opcions de desenvolupament resilient al clima, la necessitat de finançament és

És només des de la solidaritat i des d'una visió de política pública ambiciosa i centrada en el bé comú que es podran abordar les inseguretats de la nostra era

enorme i urgent. L'estat actual dels recursos financers per a l'acció climàtica ens proporciona una idea clara de l'encara menor suma amb què compten les ciutats en aquest àmbit.

Segons l'estudi de la Iniciativa de Política Climàtica (CPI, per la seva sigla en anglès), el finançament climàtic anual entre 2021 i 2022 va arribar als gairebé 1,3 bilions de dòlars, amb previsions que estimen en més de 10 bilions de dòlars el finançament climàtic necessari anualment a partir de la pròxima dècada. A aquest escenari ja advers, s'afegeixen dues consideracions de pes addicionals que emergeixen de l'estudi dels fluxos rastrejats. D'una banda, les accions de mitigació acaparen el 91% de la suma total, deixant un dèficit de finançament encara més gran per a l'adaptació, que depèn gairebé integralment dels fons mobilitzats pel sector públic. D'altra banda, el 84% del finançament climàtic s'ha recaptat i invertit a nivell domèstic, deixant per tant el grup dels Països Menys Desenvolupats (LDC, per la seva sigla en anglès), profundament necessitats d'ajuda internacional, amb només el 3% del conjunt de fluxos financers. Per pal·liar parcialment aquesta situació, els països més desenvolupats es van comprometre a la COP26 de 2021 a redoblar el nivell anual de finançament estipulat el 2019 per a l'adaptació dels països en vies de desenvolupament per a l'any 2025, la qual cosa no sembla que pugui aconseguir-se si continua la tendència actual.

El dèficit de serveis i infraestructures dels assentaments informals a les ciutats del Sud Global –destinat a augmentar considerablement davant dels impactes creixents del canvi climàtic– i la dotació insuficient de recursos per fer front a aquest repte –tal com demostra l'estat global del finançament climàtic– dibuixen un context marcat per les inseguretats en el nostre present, i més encara de cara al futur. Així mateix, la intensificació dels efectes de l'escalfament global, l'augment de les desigualtats i l'impacte de dinàmiques transnacionals com els processos migratoris, també a les ciutats de les regions econòmiques més avançades, ens recorda que el desenvolupament resilient al clima és un imperatiu d'escala global.

Les inseguretats es generen i distribueixen de manera desigual al nostre món pel pes d'alguns països que històricament han contribuït a l'escalfament global, i pel domini de determinats actors econòmics amb un impacte tangible en el nostre dia a dia, com la indústria dels combustibles fòssils o de les tecnologies punta. I d'aquí el caràcter global que ha de tenir la resiliència. Conseqüentment, si la resiliència ha de centrar-se en la reducció dels processos que augmenten les vulnerabilitats a la nostra societat, és només des de la solidaritat i des d'una visió de política pública ambiciosa i centrada en el bé comú que es podran abordar les inseguretats de la nostra era.

